

Третяк Ю.В.

Доктор арх., проф. кафедри рисунку і живопису

Київського національного університету

будівництва і архітектури, Україна

E-mail: jultretiak68@gmail.com

Orcid.org/0000-0002-7537-5929

Перелигіна К.В.

Ст. групи ОМ-61,

кафедри рисунка і живопису

Київського національного університету

будівництва і архітектури, Україна

E-mail: ketkiti@ukr.net

DOI: 10.32347/2519-8661.2019-20.193447

ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ, МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ІНТЕР'ЄРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЧИТАЛЬНИХ ЗАЛІВ ІСНУЮЧИХ БІБЛІОТЕК

Анотація. Сформулювати особливості дизайну інтер'єрів читальних залів існуючих бібліотек у контексті адаптації, модернізації та оновлення їх архітектурного середовища.

У дослідженні, результати якого висвітлено у статті, застосовуються методи натурного обстеження, історичного аналізу, порівняння, текстового опису.

У статті виявлено проблемні для нашої країни питання адаптації і реконструкції інтер'єрів існуючих бібліотек. Визначено ряд чинників, що впливають на процес оновлення простору сучасної публічної бібліотеки у соціокультурному та середовищному аспекті. Розглянуто та проаналізовано морфологічні ознаки сучасних інтер'єрів читальних залів публічних бібліотек, а саме: функціонально-планувальна структура приміщень, об'ємно-просторова та предметна організація середовища, композиція і художній образ. Визначено новітні тенденції пристосування внутрішнього середовища будівель існуючих бібліотек до сучасних умов. Сформульовано ряд основних особливостей формування інтер'єрів читальних залів бібліотек в умовах адаптації, що у свою чергу дасть можливість встановити вимоги до проектування нових та реконструкції існуючих інтер'єрів читальних залів бібліотек і дати обґрунтовані рекомендації для їх дизайну та оздоблення.

Розширено і поглиблено ряд проблемних питань щодо формування інтер'єрного середовища приміщень читальних залів існуючих бібліотек в

контексті їх адаптації відповідно сучасних вимог. Вперше сформульовано ряд основних особливостей, що впливатимуть на процес адаптації, модернізації та оздоблення внутрішнього середовища читальних залів бібліотек в Україні.

Аналіз теоретичного та практичного досвіду формування інтер'єрів будівель бібліотек, детальна характеристика складових їх середовища, виявлення ряду особливостей їх дизайну у контексті адаптації існуючого середовища до сучасних вимог допоможе скласти науково-практичні рекомендації щодо проектування, реконструкції та оздоблення вищезазначених інтер'єрів.

Ключові слова: сучасна бібліотека, читальний зал, дизайн інтер'єру, формування внутрішнього простору, адаптація середовища інтер'єру, морфологічні ознаки інтер'єру, оновлення середовища.

Вступ. Публічна бібліотека як соціальне явище, інституція, місце для зберігання документально зафіксованої інформації виникла у стародавні часи і на протязі багатьох століть ця функція повністю відповідала традиційному матеріальному середовищу, у якому була втілена. Стрімкий хід часу у сьогоденному світі не міг не вплинути на зміну поглядів і підходів для формування архітектурного середовища бібліотеки, яка не може не реагувати на виникнення нових філософських, соціально-культурних, економічних, політичних, ціннісних змістів, що формують світогляд сучасної людини. Процеси глобалізації та охоплення світу комп'ютерними і технологічними мережами привело до гострої необхідності змін форм і засобів подання та поширення знань.

Невід'ємною складовою фундаментальної науки та якісної освіти сьогодні виступає якомога швидший доступ до інформації, а також гнучкість і адаптивність середовища, яке забезпечуватиме як проведення масових заходів, так і можливість усамітнитися для індивідуальної роботи. Якщо казати про створення особливого мікроклімату читальних залів бібліотек, то необхідно зазначити атмосферу затишку та комфорту робочого простору. Популярність і відвідуваність читальних залів бібліотек може неухильно зростати завдяки оновленню книжкового фонду, фонду періодичних видань, а також модернізації та вдосконаленню інтер'єрного середовища. Натурні обстеження будівель бібліотек міст України, які переважно були побудовані у радянські часи, виявили невідповідність функціонально-планувальної, об'ємної та предметно-просторової організації читальних залів сучасним міжнародним вимогам щодо формування гуманного, комунікаційного, адаптивного, економічного середовища. Впровадження оновленої філософії бібліотеки у практику дизайну та художньо-декоративного оздоблення інтер'єру приміщень бібліотечних комплексів сприятиме підвищенню соціально-культурного рівню та загалом

гармонізації середовища великих міст і населених пунктів України (Копанєва, 2009; Мацібора, 2012, с. 232–244).

Аналіз попередніх досліджень. Проблема оновлення сутності бібліотек як соціальних інститутів та, відповідно, їх архітектурного середовища сприяло появі в останні роки багатьох наукових праць на цю тему. Т. С. Румілець, Ю.В. Третяк та В.Є. Решікова у своїх роботах показали, яким чином у зарубіжній та вітчизняній практиці проектування середовища бібліотек і медіатек використовуються різноманітні принципи та прийоми функціональної організації, композиції, декорування інтер'єрів (Румілець, 2016, с. 221–223).

Значний теоретичний і практичний внесок у розробку проблеми проектування та будівництва бібліотечних будівель зробили Ф. Пащенко, Я. Мишковський, Л. Альошин, В. Нефьодов, Ю. Обросов, А. Зимоненко. На особливу увагу заслуговують дослідження питань організації та проектування бібліотек вищих навчальних закладів, які висвітлено у роботах А. Паперного, О. Анісімової, Г. Черненка. Зазначені наукові роботи залишаються актуальними й дотепер, проте вони не висвітлюють особливостей функціонально-планувальної та об'ємно-просторової організації середовища існуючих бібліотек в умовах їхньої адаптації до нових вимог. Разом з тим, в Україні відсутні опубліковані науково-обґрунтовані підходи та рекомендації щодо реформування діяльності бібліотек, оптимізації їх організаційних процесів, адаптації та оновлення їхнього архітектурного середовища (Воронкова, 2016).

Мета статті. Метою даної праці є виявлення ряду особливостей модернізації інтер'єрного середовища читальних залів бібліотек, що побудовані за радянських часів, з урахуванням сучасних соціально-економічних умов і тенденцій архітектурного та дизайнерського проектування.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до актуальності обраної тематики та меті дослідження, що зводяться до визначення ряду особливостей дизайну інтер'єра приміщень сучасної бібліотеки в умовах адаптації та оновлення середовища, можна поставити ряд завдань для даної праці, а саме: окреслити проблемні питання удосконалення середовища інтер'єру сучасних бібліотек в аспекті його адаптації до сучасних вимог; дослідити та систематизувати досвід проектування, будівництва, реконструкції та оздоблення інтер'єрів бібліотек в умовах нового будівництва і реконструкції; підготувати основу для визначення особливостей об'єкту дослідження з метою подальшого розширення і поглиблення наукових та практичних досліджень у галузі дизайну інтер'єра подібних будівель.

В сучасних умовах кожна бібліотека, маючи свою стратегію і тактику, обирає власні форми і методи роботи з читачем, віддаючи перевагу таким, які дозволяють повніше реалізовувати соціально-освітню, комунікаційну, психолого-педагогічну, художньо-естетичну та інші функції. Відштовхуючись

від традиційної діяльності, бібліотека, щоб відповідати сучасним вимогам, повинна знаходитися у постійному творчому пошуку, який направлено на розширення і поглиблення соціокультурної та просвітницької роботи (Сьогодні бібліотеки, 2019).

На формування архітектурного середовища бібліотеки та, зокрема, інтер'єрних просторів впливає ряд чинників, серед яких можна назвати містобудівний, функціонально-технологічний, об'ємно-планувальний, ергономічний, а також естетичний, що допомагає створювати художній образ інтер'єру. Гнучкість та відкритість планувального та предметно-просторового рішення надає можливість усім групам населення, включаючи маломобільну групу, легко орієнтуватися у просторі, "включитися" у процес роботи над літературою, адаптуватися, обрати найбільш комфортні умови для праці, насолоджуватися атмосферою культурного середовища тощо (Бородина та Салахов, 2018, с. 91-97).

Будівлі найбільших бібліотек світу, таких, як Бібліотека Конгресу США, Публічна бібліотека Нью-Йорка, Британська національна бібліотека, Національна бібліотека Франції, Бібліотека Гарвардського університету є взірцями архітектури та дизайну. Особливої уваги заслуговує бібліотека у м. Виборг, яку створив Алвар Аалто у 1933-35 рр., неперевершеним прикладом якої досі надихаються архітектори усього світу. Гармонійні інтер'єри бібліотеки у Виборзі можна зі впевненістю назвати взірцем комфортного, відкритого, природного, виховного простору, які досі не втратили своєї актуальності. У деяких країнах світу існують споруди бібліотек, які можна вважати нестандартними, а саме: роботизована бібліотека в Чиказькому університеті; бібліотека в Нью-Йоркському метро; публічна бібліотека «Книжкова полиця» в Канзасі; бібліотека в "джунглях" колумбійського міста Медельїн; Магдебурзька публічна бібліотека, що побудована з пивних ящиків; Стокгольмська суспільна бібліотека, що подібна до безкрайньої стіни тощо (Гаскюель, 1995, 303 с.).

Останнім часом в Україні підлягають модернізації та реконструкції будівлі і комплекси бібліотек, які були побудовані ще за радянських, а деякі - ще за дореволюційних, часів. До їх числа можна віднести Національну парламентську бібліотеку України, Наукову бібліотеку Національного університету «Києво-Могилянська академія», Львівську національну наукову бібліотеку ім. В. Стефаника, наукову бібліотеку Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» тощо (Жукова, 2014, с. 186-194). Реконструкція та модернізація середовища бібліотек в Україні викликана різними причинами, основною з яких можна назвати невідповідність функціонально-планувальної та предметно-просторової організації внутрішнього простору існуючих закладів новим соціально-культурним, змістовним, технологічним, ергономічним та естетичним вимогам.

Проте, у Києві існує позитивний досвід адаптації середовища бібліотеки, прикладом якого можна вважати реконструкцію інтер'єрного простору Центральної бібліотеки ім. Т.Г. Шевченка для дітей, що розміщується у будівлі на пр. Перемоги з 1973 року. Натурні обстеження показали, як морально застаріле внутрішнє середовище за допомогою нескладних будівельних заходів та забезпеченню новими технологіями отримало нове життя, відповідно потребам користувачів з врахуванням вимог універсального дизайну. Інтер'єр приміщень для маленьких читачів стало більш відкритим, гнучким, із сучасною організацією доступу до інформації, із створеними багатофункціональними зонами для спілкування, відпочинку та культурно-просвітницьких заходів.

Вивчення та аналіз сучасного зарубіжного та вітчизняного досвіду адаптації та оновлення інтер'єрів існуючих бібліотек та, зокрема, їх читальних залів свідчить про деяке відставання вітчизняного дизайну інтер'єра у даній галузі з причини невеликої кількості реалізованих проєктів. Дослідження вищезазначеної проблематики надало можливість сформулювати ряд особливостей формування внутрішнього простору бібліотечних закладів в умовах їх адаптації до сучасних вимог, що надалі допоможе розробити конкретні наукові та практичні рекомендації дизайну інтер'єрів читальних залів бібліотек.

Висновки. Дослідження теоретичних та практичних джерел, що висвітлюють не тільки проєктування та будівництво нових будівель бібліотек, а також приклади адаптації та оновлення існуючого застарілого середовища читальних залів з врахуванням сучасних вимог, надали можливість сформулювати ряд основних особливостей формування вищезазначених просторів. До таких особливостей дизайну інтер'єра читальних залів в умовах адаптації можна віднести: наявність великої кількості природного та штучного освітлення; відкритість інтер'єру в оточення й водночас його відокремленість і захищеність від негативного впливу урбанізованого середовища; ергономічність і комфортність просторів, меблів та обладнання; автоматизованість і технологічність обслуговування; інформативність й адекватність матеріально-предметного оточення; універсальність та унікальність функціональних та естетичних рішень середовища, в тому числі з використанням творів мистецтва; екологічність та економічність дизайнерських рішень інтер'єру. Отже, можна стверджувати, що особливості модернізації й адаптації існуючого середовища читальних залів, які виявлено на основі проведеного дослідження наукових та практичних засад дизайну інтер'єрів сучасних бібліотек, допоможуть сприяти розробці конкретних теоретичних і практичних рекомендацій у вищезазначеній галузі, що є актуальною в Україні.

Література

1. Бородина С.Д., Салахов Р.Ф. Дизайн общедоступных библиотек как отражение их социальных функций//Вестник КАЗГУКИ, 2018, 4. С. 91-97
2. Воронкова І. С. Архітектурно-типологічні принципи реновації бібліотек вищих навчальних закладів України: автор. дис. канд. арх. Львів, 2016. 30 с.
3. Гаскюэль Ж. Пространство для книги : руководство для всех тех, кто строит, оборудует и обновляет библиотеку. М.: Рудомино, 1995. 303 с.
4. Жукова В.П. Архітектура та дизайн бібліотек: історія і сучасність//Вісник Харківської державної академії культури, 2014, 43. С. 186-194
5. Копанєва В. О. Бібліотека як центр збереження інформаційних ресурсів інтернету: монографія, наук.ред. О.С. Онищенко. К., 2009. 198 с.
6. Мацібора Н. Г. Зберігання бібліотечного фонду: традиційні та новітні підходи// Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського: зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2012, 3. С. 232–244.
7. Румілець Т.С. Сучасний підхід до проектування, будівництва і експлуатації медіатек у контексті сталого розвитку//Архітектура і екологія: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. К.: НАУ, 2016. С 221-223
8. Сьогодні бібліотеки. URL: <https://www.ifnmu.edu.ua/uk/sohodennia-biblioteku> (дата звернення 07.11.2019)

Annotation. The aim of this work is the identification of several features of the modernization of the interior environment of the reading rooms of the libraries that are built in Soviet times, given the current socio-economic conditions and trends architecture and design.

In the study, the results of which are reflected in the article used methods of field survey, historical analysis, comparison, text description.

The article identified problem for our country issues of adaptation and reconstruction of existing interiors of libraries. Identified a number of factors affecting the upgrade process space of modern public libraries in the socio-cultural and environmental aspect. Reviewed and analyzed the morphological features modern interiors of the reading rooms of public libraries, namely: functional-planning structure

of the premises, spatial and substantive organization of the environment, composition and artistic image. Defined the latest trends of the devices of the indoor environment of existing libraries to the current environment. Formulated a number of basic features of the formation of the interiors of the reading rooms of libraries in the conditions of adaptation, which in turn will give the ability to set requirements for the design and reconstruction of the interiors of the reading rooms of the libraries and to provide recommendations for their design and finish.

Expanded and deepened a number of problematic issues for the formation of interior environments of the premises of the reading rooms of the existing libraries in the context of their adaptation in accordance with modern requirements. First formulated a number of key features that will influence the process of adaptation, modernization and interior environment of the reading rooms of the existing libraries in Ukraine.

The analysis of theoretical and practical experience of the development of interiors of buildings libraries, a detailed description of the components of their environment, identifying a number of features of their design in the context of adapting the existing environment to modern requirements will help to make scientific and practical recommendations for the design, renovation and decoration of the aforementioned interiors.

Key words: modern library, reading room, interior design, interior space formation, adaptation of the interior environment, morphological features of the interior, updating the environment.